

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний аграрний університет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
та навчальної роботи

«26» серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ

для здобувачів
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

галузі знань 13 Механічна інженерія
спеціальності 132 Матеріалознавство
освітньо-наукової програми «Матеріалознавство»

Вінниця - 2020 рік

Робоча програма дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми психології» для підготовки аспірантів за освітньо-науковою програмою «Матеріалознавство» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 132 - Матеріалознавство галузі знань 13 «Механічна інженерія», кваліфікації «Доктор філософії з матеріалознавства», 2020 р. 16 с.

Розробник: Холодова О.О., кандидат психологічних наук, доцент кафедри історії України та філософії ВНАУ

Викладач: Холодова О.О., кандидат психологічних наук, доцент кафедри історії України та філософії ВНАУ

Робочу навчальну програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри історії України та філософії

Протокол № 1 від 25 серпня 2020 р.

Завідувач кафедри Левчук К.І.

Робочу навчальну програму розглянуто і затверджено на засіданні навчально-методичної комісії факультету менеджменту та права ВНАУ

Протокол № 1 від 25 серпня 2020 року

Голова НМК факультету Піковська Т.В.

Робочу навчальну програму розглянуто і затверджено на засіданні науково-методичної комісії університету

Протокол від 26 серпня 2020 р. № 1

Гарант освітньо-наукової програми
д.т.н., професор

В. А. Матвійчук

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-науковий рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів -5	Галузь знань - 13 «Механічна інженерія» 132 Матеріалознавство	<i>Вибіркова</i>	
Атестацій – 2		Рік підготовки	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		2-й	
		Семестр	
Загальна кількість годин - 150		12-й	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - 4 самостійної роботи студента – 6	Третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти	16 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		118 год.	142 год.
		Вид контролю:	
залік			

Примітка.

Програма навчальної дисципліни передбачає перезарахування кредитів, отриманих здобувачами, які навчались за програмою академічної мобільності, неформальної та інформальної освіти за наявності відповідних підтверджуючих документів.

Передбачено розробка аудіо-курсу, дистанційних online курсів для здобувачів з особливими освітніми проблемами інклюзивної освіти.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни полягає у створенні необхідних умов для забезпечення методологічної та теоретичної грамотності аспірантів, що відображається у розумінні ними специфіки методології науки та психологічної практики, її цілей та функцій, її співвідношення з філософською гносеологією, епістемологією та філософією науки.

Завдання навчальної дисципліни полягають в ознайомленні із сучасними теоретико-методологічними проблемами психології, поглибленні та розширенні знань аспірантів про основні поняття методології науки та загальний категоріальний апарат психології, а також засвоєнні зразків та оволодіння навичками методологічного та теоретичного мислення, закріплення уявлення про структуру психології як системи знань, сформувані уявлення про парадигми психологічної науки (проблеми предмету, методу, пояснення).

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі матеріалознавства, проводити дослідницько-інноваційну діяльність, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики.

Загальні компетенції:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК3. Розуміння значення дотримання етичних норм та авторського права при проведенні наукових досліджень, презентації їх результатів та у науково-педагогічній діяльності.

Фахові компетенції:

ФК4. Здатність реалізувати проекти, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язання значущих соціальних, наукових, культурних, етичних та інших проблем, пов'язаних з розвитком обробки металів тиском;

ФК7. Здатність керувати виробничим чи дослідницьким колективом з метою досягнення запланованого результату.

Програмні результати навчання:

РН 2. Інтегрувати існуючі методики та методи досліджень та адаптувати їх для розв'язання наукових завдань при проведенні дисертаційних досліджень;

РН 8. Дотримуватись етичних норм, враховувати авторське право та норми академічної доброчесності при проведенні наукових досліджень, презентації їх результатів та у науково-педагогічній діяльності;

РН 9. Застосовувати логіку та методологію наукового пізнання.

3. Програма навчальної дисципліни

Атестація 1. Психологія і методологія

Тема 1. Методологічні та теоретичні основи психології

Основні поняття та структура психології. Психологічне пізнання. Основні поняття загальної психології та її структура.

Класифікація галузей психологічної науки.

Розвиток поглядів на предмет в історії психології. Сутність розбіжностей оглядів про душу. Погляди Демокрита, Платона, Аристотеля, Рено Декарта. Основні завдання психології в історичній перспективі.

Виникнення і розвиток психіки у філогенезі. Психіка як вища форма відображення об'єктивної реальності і особлива властивість високоорганізованої матерії — мозку. Відображення та його рівні. Свідомість. Основні психологічні характеристиками свідомості. Змінені стани свідомості. Історичний розвиток психіки.

Методологічні та теоретичні основи психології. Наука. Предмет. Метод. Методологія. Теорія. Предмет психології. Загальна методологія. Спеціальна методологія. Часткова методологія. Діалектико-матеріалістичний підхід. Методологічні підходи у психології: особистісний, віковий, індивідуальний, діяльнісний, системний. Функції психіки: відображення впливів навколишньої дійсності, регуляція поведінки і діяльності, усвідомлення людиною свого місця в навколишньому світі. П'ять статусів (положень) людини.

Тема 2. Психологічні теорії особистості. Психодинаміка З. Фрейда

Становлення поняття особистості. Індивід, індивідуальність, особистість.

Структурні компоненти теорій особистості. Народження психології як самостійної дисципліни. Основна мета сучасної психології особистості. Теорії особистості. Компоненти теорій особистості. Три головних напрями розвитку сучасної психології.

Психодинамічний напрям в психології. Психодинаміка З. Фрейда. Топографічна модель особистісної організації. Рівень свідомості. Сфера підсвідомого. Несвідоме. Структурна модель психічного життя особистості. Ід (Воно). Его (Я). Суперего (Над-Я). Теорія мотивації Фрейда. Інстинкт життя (Ерос) і інстинкт смерті (Танатос). Зміщена активність (сублімація). Розвиток особистості: психосексуальні стадії. Поняття тривоги. Реалістична тривога. Невротична тривога. Моральна тривога. Соціальна тривога. Механізми психологічного захисту: витіснення, проєкція, заміщення, раціоналізація, реактивне утворення, регресія, сублімація. Невроз. Заперечення.

Психодинамічна терапія. Терапевтичні методи психодинаміки. Вільні асоціації. Інтерпретація опору. Аналіз сновидінь. Аналіз трансферу. Емоційне переучування.

Тема 3. Психодинамічні теорії особистості А. Адлера, Е. Фромма, К. Хорні

Основні концепції та принципи індивідуальної психології Альфреда Адлера. Основні тези індивідуальної психології. Індивід як єдине ціле. Людське життя як активне прагнення до досконалості. Індивід як творче ціле. Соціальна приналежність індивідуума. Індивідуальна суб'єктивність. Почуття неповноцінності і компенсація. Комплекс перевершеності. Псевдокомпенсація. Невротичний комплекс влади, домінування і панування. Прагнення до переваги. Стиль життя. Типологія стилів життя. Соціальний інтерес. Творче «Я». Послідовність народження. Фікційний фіналізм. Невротичні розлади та їх лікування.

Гуманістичний психоаналіз Еріха Фромма. Стратегії «утечі від свободи»: авторитаризм, деструктивність, конформність. Позитивна свобода. Екзистенціальні потреби. Теорія типів соціальних характерів.

Соціокультурна теорія особистості Карен Хорні. Несвідоме почуття тривоги. Формування невротичної особистості. Захисні стратегії. Чотири «великих неврози» нашого часу.

Тема 4. Біхевіористичні та гуманістичні теорії особистості

Аналітична психологія К. Юнга. Інтроверсія. Екстраверсія. Чотири фундаментальні психологічні функції: мислення, почуття, відчуття, інтуїція та відповідна типологія людей. Теорія особистого і колективного несвідомого. Особисте несвідоме. Колективне несвідоме. Архетипи: архетип матері, архетип батька, персона, Его, тінь, Аніма, Анімус і самість.

Біхевіористична теорія особистості Б.Ф.Скіннера. Біхевіоризм. Зв'язок між стимулом і реакцією. Закон суб'єктивної цінності підкріплення. Принцип оперантного обумовлення. Закономірність суб'єктивної ймовірності наслідків. Закономірність наслідування. Закономірність навчання через спостереження або приклад. Закономірність само-підкріплення.

Когнітивна теорія особистості Дж. Келлі. Перелік основних прав людини, що підтримують впевненість в собі.

Гуманістична психологія А.Маслоу. Ієрархія (піраміда) потреб. Особливості, притаманні самоактуалізованій особистості. Конгруентність. Розвиток особистості. Патогенні механізми, які заважають розвитку особистості. Етапи деградації особистості.

Феноменологічний підхід К. Роджерса. Умови, важливі для розвитку особистості.

Атестація 2. Психічні властивості і процеси людини та соціально-психологічна взаємодія

Тема 5. Методологія психічних властивостей

Спрямованість особистості. Види спрямованості.

Класифікація соціальних характерів за Е. Фроммом. Непродуктивні орієнтації: рецептивна, експлуататорська, накопичувальна, ринкова. Продуктивна орієнтація.

Поняття темпераменту. Темперамент людини як сукупність індивідуальних проявів динаміки психічної діяльності людини. Концепція І.П. Павлова про фізіологічну основу та механізми функціонування вищої нервової діяльності. Види темпераменту: холерик, меланхолік, сангвінік, флегматик. Їх психологічна характеристика. Вплив темпераменту на індивідуальний стиль діяльності людини.

Зв'язок темпераменту і характеру. Природна основа та соціальні впливи на формування характеру. Структура характеру. Сензитивний період для становлення і розвитку позитивних рис характеру. Акцентуація характеру. Типи патологічних варіантів характеру. Типологія сучасних характерів Е. Фромма.

Структура здібностей людини. Природні і соціальні передумови здібностей.

Здібності та задатки. Умови формування здібностей.

Тема 6. Пізнавальні психічні процеси

Відчуття як первинна форма орієнтування організму в довкіллі. Фізіологічна основа відчуттів. Класифікація та види відчуттів та їх характеристика.

Природа сприймання. Фізіологічні основи сприймання. Загальні властивості та індивідуальні особливості сприймання. Ілюзії, їх причини. Класифікація та види сприймання.

Раціональні форми освоєння дійсності: мислення та інтелект. Розвиток та оцінка інтелекту. Види мислення. Логічні операції та форми мислення. Індивідуальні особливості мислення.

Пам'ять людини (довільна, логічна, опосередкована) і тварини (генетична, механічна). Зв'язок пам'яті людини з її здібностями та діяльністю. Природа пам'яті: теорія та закони пам'яті. Процеси та закономірності пам'яті. Збереження і забування. Ремінісценція. Індивідуальні особливості і типи пам'яті.

Емоційна сфера людини. Вищі почуття. Форми переживання емоцій і почуттів.

Тема 7. Спілкування та управління конфліктами

Спілкування як базова категорія в психології. Спілкування як діяльність.

Функції та види спілкування. Засоби спілкування. Вербальна (словесна) комунікація. Основні знакові системи невербальної комунікації. Хронотопи. Функції невербальної комунікації при взаємодії з вербальною. Семантично значуща інформація. Спонукальна інформація та констатуюча.

Бар'єри спілкування. Класифікація комунікативних бар'єрів.

Структура спілкування. Комунікативний аспект спілкування. Структура комунікативного акту за Г. Лассуелом. Інтерактивний аспект спілкування.

Перцептивний аспект спілкування: два рівні взаєморозуміння. Механізми взаєморозуміння. Класифікація ефектів сприйняття. Стереотип. Класифікація

соціально-перцептивних стереотипів. А. Реана. Поняття каузальної атрибуції. Фундаментальна помилка атрибуції.

Психологія управління конфліктними ситуаціями. Поняття конфлікту. Компоненти конфлікту; властивості та ознаки конфлікту; типологія конфліктів. Причини особистісних конфліктів. Стратегії поведінки в конфлікті К.Томаса.

Тема 8. Соціальні відносини та їх методологічні проблеми

Категорія особистості та психосоціальна проблема: соціальний та психологічний простір; соціалізація та індивідуалізація особистості; поняття конформізму. Конформність як риса особистості. Референтна група; роль; статус; позиція; соціальні установки і поведінка особистості; альтруїзм та просоціальна поведінка. Симпатія, прив'язаність, дружба, кохання.

Особливості маніпулятивного впливу. Головні, родові ознаки маніпуляції. Форми маніпулювання. Маніпулятивна поведінка. Внутрішні причини маніпуляції. Активний і пасивний маніпулятори.

Девіація як соціально-психологічна проблема. Девіація і соціальні норми. Соціальний контроль. Делінквентна поведінка. Девіантна особистість. Типи девіантної поведінки (адикції).

Перспективи розвитку психологічної науки.

Також вивчення даної компоненти формує у здобувачів вищої освіти ряд соціальних навичок (soft skills): комунікативність (реалізується через: метод роботи в парах та групах, метод самопрезентації), робота в команді (реалізується через: метод проектів), лідерські навички (реалізується через: робота в групах, метод проектів, метод самопрезентації).

4. Результати навчання за дисципліною

- використовувати знання теорії та методології психології при проведенні наукового дослідження;
- аналізувати проблеми спілкування та запобігати конфліктній взаємодії;
- визначати психічні властивості людини та пізнавальні психічні процеси;
- планувати, організовувати і контролювати свою діяльність;
- працювати самостійно й у команді колег за фахом, а також із залученням експертів з інших галузей знань;
- логічно, аргументовано і ясно будувати усну та письмову мову;
- володіти навичками публічних виступів, дискусій, проведення занять;
- здійснювати наукові дослідження в галузі суспільного життя;
- впроваджувати в практику результати науково-дослідної діяльності.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Атестація 1													
Психологія і методологія													
Вступна лекція 1. Методологічні та теоретичні основи психології	17	2	2			13	19	2					17
Тематична лекція 2. Психологічні теорії особистості. Психоаналіз З. Фрейда	20	2	2			16	20		2				18
Тематична лекція 3. Психодинамічні теорії особистості А. Адлера, Е. Фромма, К. Хорні	19	2	2			15	18						18
Тематична лекція 4. Біхевіористичні та гуманістичні теорії особистості	19	2	2			15	18						18
Разом	75	8	8			59	75	2	2				71
Атестація 2													
Психічні властивості і процеси людини та соціально-психологічна взаємодія													
Тематична лекція 5. Методологія психічних властивостей	18	2	2			14	18		2				20
Тематична лекція 6. Пізнавальні психічні процеси	18	2	2			14	19						15
Лекція-дискусія 7. Спілкування та управління конфліктами	19	2	2			15	20	2					18
Проблемна лекція 8. Соціальні відносини та їх методологічні проблеми	20	2	2			16	18						18
Разом	75	8	8			59	75	2	2				71
Усього годин	150	16	16			118	150	4	4				142

6. Теми лекційних занять (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Методологічні та теоретичні основи психології	2
2	Психологічні теорії особистості. Психоаналіз З. Фрейда	2
3	Психодинамічні теорії особистості А. Адлера, Е. Фромма, К. Хорні	2
4	Біхевіористичні та гуманістичні теорії особистості	2
5	Методологія психічних властивостей	2
6	Пізнавальні психічні процеси	2
7	Спілкування та управління конфліктами	2
8	Соціальні відносини та їх методологічні проблеми	2
	Всього:	16

Теми лекційних занять (заочна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Методологічні та теоретичні основи психології	2
2	Спілкування та управління конфліктами	2
	Всього:	2

7. Теми семінарських занять (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Методологічні та теоретичні основи психології	2
2	Психологічні теорії особистості. Психоаналіз З. Фрейда	2
3	Психодинамічні теорії особистості А. Адлера, Е. Фромма, К. Хорні	2
4	Біхевіористичні та гуманістичні теорії особистості	2
5	Методологія психічних властивостей	2
6	Пізнавальні психічні процеси	2
7	Спілкування та управління конфліктами	2
8	Соціальні відносини та їх методологічні проблеми	2
	Всього:	16

Теми семінарських занять (заочна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Психологічні теорії особистості. Психоаналіз З. Фрейда	2
2	Методологія психічних властивостей	2
	Всього:	4

8. Теми для індивідуальних завдань

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Системний аналіз методологічних підходів у психології (особистісний, віковий, індивідуальний, діяльнісний, системний)	13
2	Проблема методу в психології: кількісні та якісні методи дослідження в психології	16
3	Порівняльний аналіз провідних теорій особистості	15
4	Біхевіоризм та його роль у розвитку сучасних навчальних та психотерапевтичних технологій	15
5	Спілкування як базова категорія психології: розвиток механізмів взаєморозуміння та перцептивні помилки.	14
6	Соціально-психологічна взаємодія як умова розвитку особистості та суспільства	14
7	Психологічний аналіз соціальних відносин. Девіантна поведінка та маргінальна особистість.	15
8	Психологія конфліктної взаємодії	16
	Разом	118

Теми для індивідуальних завдань аспірантів

№ з/п	Назва теми
1	Системний аналіз методологічних підходів у психології (особистісний, віковий, індивідуальний, діяльнісний, системний)
2	Проблема методу в психології: кількісні та якісні методи дослідження в сучасній психології
3	Порівняльний аналіз провідних теорій особистості
4	Біхевіоризм та його роль у розвитку сучасних навчальних та психотерапевтичних технологій

5	Спілкування як базова категорія психології: розвиток механізмів взаєморозуміння та перцептивні помилки.
6	Соціально-психологічна взаємодія як умова розвитку особистості та суспільства
7	Психологічний аналіз соціальних відносин. Девіантна поведінка та маргінальна особистість.
8	Психологія конфліктної взаємодії

10. Шкала оцінки знань аспірантів

Оцінка за національною шкалою	Рейтинг студента, бали	Оцінка за шкалою ECTS	Визначення оцінки ECTS
Відмінно	90-100	A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
Добре	82-89	B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками
	75-81	C	ДОБРЕ – в загальному правильна робота з незначною кількістю грубих недоліків
Задовільно	66-74	D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків
	60-65	E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії
Незадовільно	35-59	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО з можливістю повторного іспиту
	01-34	F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота для повторного складання іспиту

11. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

- Заліки;
- Тести;
- Презентації результатів виконання самостійної роботи та наукових досліджень;
- Презентації та виступи на наукових заходах;
- Індивідуальні повідомлення.

12. Форми поточного та підсумкового контролю:

Поточне тестування та самостійна робота														Підсумковий тест	Сума
№1				№ 2				CРА							
T1		T2		T3		T4			T5		T6		T7		T8
Л	П	Л	П	Л	П	Л	П	Л	П	Л	П	Л	П	Л	П
1	5	1	5	1	5	1	6	1	5	1	5	1	5	1	6
								20	30		100				

Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій.
2. Презентації лекцій.
3. Силабус.
4. Теоретико-методологічні проблеми психології. Програма навчальної дисципліни для здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти зі спеціальностей: - 051 – економіка, 071 – облік та оподаткування, 132 – матеріалознавство, 133 – галузеве машинобудування, 181 – харчові технології, 201 – агрономія, 204 – технології виробництва та переробки продукції тваринництва, денної та заочної форм навчання. - 2020 р. – 20 с.
5. Робоча навчальна програма дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми психології» для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю - 132 Матеріалознавство, галузі знань - 13 «Механічна інженерія», кваліфікації «Доктор філософії з матеріалознавства», 2020 р. – 16 с.
6. Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи з дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми психології» для здобувачів третього освітньо-наукового рівня денної та заочної форм навчання спеціальностей: - 051 – економіка, 071 – облік та оподаткування, 132 – матеріалознавство, 133 – галузеве машинобудування, 181 – харчові технології, 201 – агрономія, 204 – технології виробництва та переробки продукції тваринництва, 2020. – 22 с.
7. Завдання для самостійної роботи
8. Список рекомендованої до курсу літератури.

14. Рекомендована література

Основна

1. Долинська Л. В. Загальна психологія: Хрестоматія. Навчальний посібник / Л.В. Долинська Л. В. та ін. - К: Каравела, 2017. – 640 с.
2. Калюжна Є.М. Теоретико-методологічні проблеми психології: навчальний посібник. - Київ: ІПК ДСЗУ, 2019. 136 с.
3. Козлова О.А. Соціальна психологія особистості та спілкування : практикум для студентів спеціальності 6.030101 «Соціологія» / О.А. Козлова – Харків : НТУ «ХП», 2017. – 172 с.
4. Максименко С. Д. Загальна психологія: навчальний посібник для ВНЗ / С. Д. Максименко; Міністерство освіти та науки України. – Київ: Центр учбової літератури, 2016. – 272 с.
5. Москаленко, В. В. Соціальна психологія [Текст]: підручник для студентів ВНЗ / В. В. Москаленко. – Вид. 2-е. – К.: ЦНЛ, 2008. – 688 с. (базове джерело інформації).
6. Рибалка В.В. Методологічні проблеми наукової психології: посібник. Київ: Талком, 2017. 245 с.

Допоміжна

1. Kholodova O. O. Ways to improve the psychological culture of student youth /*Colloquium-journal*. №8 (95), 2021. Część 2. (Warszawa, Polska) P.34-39.
2. Kholodova O. O. Axiological model of psychological assistance for student youth /*Colloquium-journal*. №8 (95), 2021. Część 2. (Warszawa, Polska). P.39-44.
3. Холодова О.О. Використання аксіологічної моделі у процесі надання психотерапевтичної допомоги. *Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру НАПН України. Педагогіка і психологія*. Київ. №1-2/ СХІІ, Січень-квітень, 2013, С. 104-106.
4. Холодова О.О. Особливості надання психологічної допомоги студентській молоді в сучасних умовах. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія. 2020, Випуск 63. С.215-219.
5. Холодова О.О. Комунікативна компетентність – основа професіоналізму спеціаліста в сфері маркетингу туризму. *Географія та туризм: Науковий збірник*. Київ: Альтерпрес, 2011, Вип. 13. С.166-173.
6. Холодова О.О. Ціннісні аспекти комунікації в сфері маркетингу туризму. *Географія та туризм: Науковий збірник*. Київ: Альтерпрес, 2011. Вип. 13. С.44-51.
7. Kholodova O. O. Social-psychological aspekt of psychological assistance /*Colloquium-journal*. №14, 2021. Część 2. (Warszawa, Polska) P.41-47.

Інформаційні ресурси

1. <http://psychologiya.com.ua/knigi-po-psixologii.html>
2. <http://psychologiya.com.ua/psixologicheskij-slovar.html>
3. <http://chitalka.info/psy.html> – Електронні підручники онлайн «Психологія».
4. <http://psych.kiev.ua/nma-referats/fla-refers/lang-1/referat-109/referatpart>
5. <http://osvita.ua/school/psychology/> – освіта.ua.
6. <http://www.meta-ukraine.com> – Мета – українська пошукова система.
7. <http://management.com.ua>.
8. <http://www.login.kpi.ua/> - Електронний кампус
9. www.gumer.info
10. www.Psylib.kiev.ua